

Život i djelo Milana Asića te njegov prinos hrvatskoj glazbi

Idući ususret skoroj 30. obljetnici smrti dirigenta i skladatelja Milana Asića (koje ćemo se spomenuti sljedeće godine), pružit ćemo ovim tekstom uvid u njegov rad i nedovoljno poznato glazbeno djelovanje, kako u svjetovnoj glazbi, tako i na području crkvene (sakralne) glazbe. Asić spada u skupinu hrvatskih glazbenika koji su svoju glazbenu naobrazbu stjecali u Hrvatskoj, a umjetničku i kulturnu djelatnost ostvarili izvan nje. Na sebi svojstven način Asić nastavlja niz onih crkvenih glazbenika s vojvođanskog područja koji su dali prinos i hrvatskoj crkvenoj glazbi. Uz imena Stanislava Prepreka, Albe Vidakovića i Loranda Kilbertusa, i ime Milana Asića ostat će zapamćeno ne samo po dirigentskoj djelatnosti i svjetovnome skladateljskom opusu (koji je i težište njegova rada), nego i po skladbama iz nevelika sakralnog opusa, koje su nastale u posljednjih pet godina njegova zemaljskog života.

Životni put

Milan Asić je rođen u Zagrebu 23. kolovoza 1917. godine. Potječe iz stare dubrovačke obitelji, u kojoj je umjetnost bila vrlo cijenjena.

Otac mu je bio slikar, a majka učiteljica. U takvu okruženju vrlo se rano počinje baviti glazbom. Uz osnovnu školu i gimnaziju, usporedno pohađa sate violine i teorijske glazbene predmete u Glazbenoj školi Vatroslava Lisinskoga u Zagrebu. Još za vrijeme školskih dana započinje njegov dirigentski i skladateljski hod.

Maturirao je u Glazbenoj školi Vatroslava Lisinskoga 1936. godine, kad je nastao i njegov glazbeni prvijenac, scensko djelo *Pekar Miškov*. Riječ je o dječjoj opereti koja je svoju praizvedbu doživjela u Hrvatskome narodnom kazalištu u Zagrebu pod ravnanjem mladog maturanta Asića.

Milan Asić u Narodnom kazalištu u Subotici

Opereta je doživjela velik uspjeh i popularnost pa je izvedena više od sto puta. Osim u Zagrebu, dječja opereta *Pekar Miškov* čula se i u Osijeku, Slavonskom Brodu, Varaždinu, Rijeci, Zadru, Splitu, Dubrovniku, Novomu Sadu, Sarajevu, Skopju i mnogim drugim gradovima. Oduševljen uspjesima svojeg

učenika, profesor teorijskih glazbenih predmeta i skladatelj Marko Tajčević¹ usmjeruje ga da upiše Muzičku akademiju u Zagrebu, jer se Asić htio opredijeliti za studij književnosti. Upisuje Muzičku akademiju te studira kompoziciju kod Krste Odaka² i dirigiranje kod Frana Lhotke³ te diplomira na oba odsjeka u ratnom vohoru 1944. godine.

¹ Marko Tajčević (1900. – 1984.), srpski skladatelj, glazbeni učitelj i kritičar. Napisao je velik broj zbornih, komornih te orkestarskih skladbi, kao i poznate priručnike glazbene teorije. Djelovao je u Zagrebu i Beogradu.

² Krsto Odak (1888. – 1965.), hrvatski skladatelj i glazbeni pedagog. Studirao je teologiju u Münchenu, a glazbu u Pragu. Skladao je svjetovnu i sakralnu glazbu. Osobito su mu poznati i popularni moteti na staroslavenskom jeziku.

³ Fran Lhotka (1883. – 1962.), hrvatski skladatelj i dirigent češkog podrijetla. Skladao je klavirska, komorna i orkestarska djela te operu, baletu, razne zborove i pjesme.

Kao akademski oformljen glazbenik, nakon Muzičke akademije biva glazbeni urednik Radija Zagreb i pomoćni dirigent u Hrvatskome narodnom kazalištu u Zagrebu od 1944. do 1945. godine. U tom vremenu sklada više skladbi vezanih uz kazalište.

Subotička opera i filharmonija

Po završetku Drugoga svjetskog rata u Asićevu se životu dogodio trenutak koji je bio presudan za cijeli njegov daljnji životni i umjetnički rad.

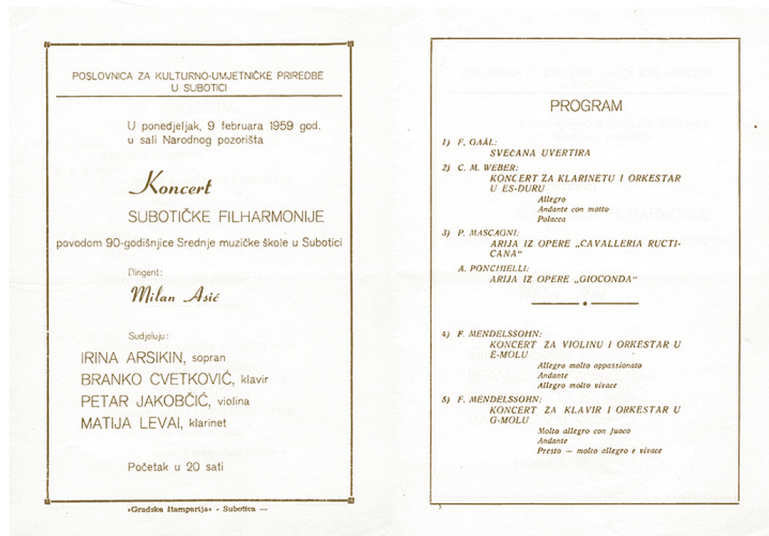
Prvog listopada 1945. godine dolazi u Suboticu, gdje će postati središnja osoba u kreiranju života grada, kao onaj djelatnik koji je obilježio drugu polovicu 20. stoljeća u kulturnom, umjetničkom, društvenom i organizatorskom radu.

»Prvi cjelovečernji koncert dirigirao je u Subotici 14. prosinca 1946. godine, kada je ravnao izvođenjem Mendelschönove uvertire Hebridi, Lisztovim Klavirskim koncertom u Es-duru i Mozartovom Velikom simfonijom u g-mollu.

Solistica večeri bila je priznata subotička pijanistica, direktorica Muzičke škole Kora Milko-Pataki.«⁴

U Subotici Asić djeluje kao dirigent Hrvatskoga narodnog kazališta (kasnije preimenovano u *Narodno pozorište*), u dva navrata, od 1945. do 1950. godine i od 1957. do 1976. godine, i kao dirigent Subotičke filharmonije, od 1946. do 1976. godi-

⁴ U knjižici *100 godina Subotičke filharmonije 1908–2008*, str. 87, autora Pekar Tibora, Subotica, 2008. godine.

Program koncerta subotičke filharmonije 1959. godine pod ravnanjem Asića

ne, s jednim manjim prekidom. Od ljeta 1954. godine provodi tri sezone izvan Subotice, i to u Novom Sadu, kao dirigent Operne srpskoga narodnog kazališta i filharmonije (1954. – 1955.), te u Zagrebu (1955. – 1957.), gdje se nalazi na mjestu glazbenog ravnatelja i dirigenta u Kazalištu »Komedija«.

Osim tih triju godina, cijeli je svoj radni i umjetnički život posvetio Subotici.

Subotička opera radila je službeno svega četiri sezone, od 1950. do 1954. godine, a Asić je osoba uz koju se vezuje njezino osnivanje i rad. Za vrijeme te četiri godine rada opere izvedeno je više od 300 predstava, od kojih 21 premijerno.

O tim godinama Asić je zapisao: »Najljepši period moga života predstavljaju one četiri godine, kada je Subotica imala Operu.« U tim godinama na repertoaru su bile ove predstave: Verdi – *La Traviata*, Puccini – *Madame Baterfly*, G. Bizet – *Carmen*, B. Smetana – *Prodana nevjesta*, J. Gotovac – *Morana*, Leoncavallo – *Il Pagliaci*, P. Mas-

cagni – *Cavalleria rusticana*, Zajc – *Nikola Šubić Zrinjski* i Jakov Gotovac – *Dubravka*. Uz opere, repertoar je dopunjen i klasičnim operetama, npr. Kalmanovim – *Kneginja čaradaša* i *Grofica Marica* te Tijardovićevom *Malom Floramy* i drugima.

Važno je istaknuti da je uspjehu tih predstava subotičke opere umnogom pridonijela Jelka Asić⁵, sugruga Milana Asića, izvodeći sopranske arije.

U radu sa subotičkom filharmonijom ostvario je izvedbe mnogih simfonijskih djela. Ovdje ćemo spomenuti samo neke skladatelje čije su simfonije izvedene: Haydn, Mozart, Beethoven (sve simfonije osim devete), Čajkovski, Schumann, Brahms, Schubert, **Dvořák** i dr., te više uvertira, simfonijskih poema, koncerata za solo instrumente i orkestar.

⁵ Jelka Asić, rođ. Šokčević (1922. – 1979.), operna pjevačica, glumica i kazališna djelatnica. Debitirala je 1940. godine u HNK-u u Zagrebu, u Šenoinu komadu *Hrvatski Diogeneš*, te je niz godina djelovala u kazalištu u Subotici.

Osim u Subotici s filharmonijom je nastupao u Beogradu, Nišu, Osijeku, Novomu Sadu te u svim vojvođanskim gradovima i mjestima, kao i u Mađarskoj, a kao gost dirigent nastupao je i u Rumunjskoj te s mnogim orkestrima u tadašnjoj državi.

Vrhunac Asićeve rada sa Subotičkom filharmonijom (koja je tad imala 77 redovitih članova!), predstavlja koncert u Beogradu na Kolarčevu učilištu, 7. srpnja 1950. godine. Na programu koncerta bila su djela Vatroslava Lisinskoga (uvertira opere *Porin*), Jakova Gotovca (*Pjesme čeznuća*), Franza Liszta (*Klavirski koncert u Es-duru*) te Glazunova *Peta simfonija*. Kao solistica nastupila je Matija Skenderović, kao sopran i pijanistica Kora Milko-Pataki. Taj je koncert izazvao ogromnu zainteresiranost publike i stručnjaka, budući da je tadašnji subotički filharmonijski orkestar bio jedan od najboljih u Jugoslaviji.

Još jedan izvanredan koncert s Asićem imala je subotička filharmonija 1958. godine, kad je 40. obljetnicu svojega umjetničkog rada slavio hrvatski skladatelj i dirigent Jakov Gotovac. Prigodom tog jubileja Gotovac je posvetio Subotičkoj filharmoniji svoje *Bunjevačke igre* za simfonijski orkestar, kad je i skladba praizvedena. Za Asićeve ravnanja subotičkom filharmonijom kao solisti (vokalni i instrumentalni) nastupili su mnogi poznati domaći i strani umjetnici. Među njima posebno treba izdvojiti ove:

pijanisti: Melita Lorković, Petar Dumičić, Ivo Maček, Dušan Stular, Olga Popov, Bordas Lajos, Milka Kora Pataki, Karoly Krombolch i dr.

Asić dirigira koncertom subotičke filharmonije sa apsolvantima Muzičke škole, 1968. godine, solistica na slici je sopranistica Lenislava Vojnić Purčar

Subotička opera radila je službeno svega četiri sezone, od 1950. do 1954. godine, a Asić je osoba uz koju se vezuje njezino osnivanje i rad. Za vrijeme te četiri godine rada opere izvedeno je više od 300 predstava, od kojih 21 premijerno.

violinisti: Andor Neufeld, Ivan Pinkava, Milan Dimitrijević, Ljudevit Glasi, Bermel Miklos i dr.

vokalni solisti: Darinka Vujić, Božana Dubska, Matija Skenderović, Rudolf Nemet, Bruna Glazer i dr.

Priznanja i nagrade

Za postignute uspjehe, kako za dirigentski i organizatorski, tako i za skladateljski rad, Asić je primio više nagrada i priznanja: počasnu diplomu osnivača Narodnog kazališta u Subotici 1956. godine, dvije nagrade na susretima vojvođanskih kazali-

šta 1965. i 1971. godine te druga priznanja za rad u kulturi, a za velik uspjeh na spomenutom koncertu sa Subotičkom filharmonijom u Beogradu 1950. godine dobio je »Sedmojulsku nagradu« za dirigentski rad;

Skladateljski opus – svjetovne skladbe⁶

Većinski skladateljski opus Milana Asića čini svjetovna glazba, budući da je cijeli život bio vezan uz kazalište i scenu.

U okviru svjetovne umjetničke glazbe kod Asića nalazimo različite oblike.

U kazališnu glazbu svrstavamo:

⁶ Ovdje priložen popis svjetovnih skladbi iz Asićeve opusa samo je jedan šturi popis koji je načinjen iz dostupnih publikacija i ne može dati validni omjer njegova skladateljskog rada na tom području, budući da sigurno postoji još skladbi koje se nalaze zagubljene ili u privatnim zbirkama ili u arhivu gradskog kazališta u Subotici.

– dječju operetu *Pekarev Miško* (1935.);

– operete: *Veseli pansionat* (1938.), *Pobjednik* (1939.), *Pjesmom kroz život* (1941.), *Cvilidre-ta* (1944.);

– orkestarska djela: *Narodni ples* (1939.), *Ples sa Balkana* (1948.), *Iz priče u priču* (1949.), *Dvije crnogorske slike* (1979.);

– vokalno-instrumentalna djela: *Međimurske balade* (1958.), *Zemljo krša, zemljo ravni* (1971.), *Moj grad* (1972.), *Japanska svita* (1980.);

– scenska glazba: *Japanska legenda Jamade Kakoši Asagao* (1945.), *Plakira Marina Držića, Na Tri kralja W. Shakespearea, Šumu Striborovu Ivane Brlić-Mažuranić i dr.*

– tamburaške skladbe: *Iz ravne Vojvodine* (1974.), *Klasje moje* (1975.) i druge.

U svjetovne skladbe Milana Asića ubrajamo i one koje su nastale u vrijeme intenzivne suradnje sa subotičkim Katedralnim zborom »Albe Vidaković«.⁷

Te skladbe nastale su prigodom raznih slavlja i jubileja pjesnika, skladatelja te za slavlja raznih obljetnica među bačkim Hrvatima. Sve skladbe su praizvedene u godini nastanka, ali se i danas izvode na raznim proslavama.

U tu skupinu spadaju rodoljubne skladbe i skladbe na stihove pjesnika iz Bačke (Ante Evetovića Miroljuba, Stipe Beš-

lina, Ante Jakšića, Jakova Koplivića i Alekse Kokića):⁸

– *Subotico bijela*, za mješoviti zbor, 1981. g.

– *Subotico mila*, za mješoviti zbor, 1982. g.

– *Domovina moja*, za mješoviti zbor, 1983. g.

– *Moja mati*, za sopran solo, 1982. g.

– *Blago onom koji je cijeloga života svoga dijete*, 1982. g.

– *Jorgovane*, za glas i klavir, 1983. g.

– *Moje zvanje*, za mješoviti zbor, 1981. g.

– *Gospode, ti si dopustio da budem pjesnik*, za mješoviti zbor, 1982. g.

– *Pozdrav Miroljubu*, za mješoviti zbor, 1981. g.

Sve skladbe koje su navedene napisane su za (četveroglasni) mješoviti zbor, *a cappella* ili uz pratnju klavira, *ad libitum*.

Duhovne skladbe Milana Asića⁹

Prve skladbe duhovnog sadržaja Asić sklada za vrijeme studija na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. To su skladbe nastale 1942. godine, i to *Offertorium* i *Asperges me*, za mješoviti zbor, ali su, nažalost, izgubljene.

Najveći broj Asićevih duhovnih skladbi nastaje kad je započeo surađivati sa subotičkim Katedralnim zborom »Albe Vidaković«, u razdoblju od 1979. do 1986. godine. Taj opus je nevelik, ali je po svojem sadržaju značajan jer je bio pravo osvježanje u njegovu glazbenom izričaju, a nastao je ovim kronološkim redom:

⁸ Sve te skladbe čuvaju se u glazbenoj pismohrani subotičke katedrale.

⁹ Pohranjene su u pismohrani kora subotičke katedrale.

1979. godine:

– *Psalam 150* – za sopran solo, mješoviti zbor i orgulje. Skladba je posvećena s. Mirjam Pandžić, tadašnjoj ravnateljici katedralnoga zbora.

– *Dužo Kristova* – za sopran solo i orgulje. Posvećena je supruzi Jelki Asić.

– *O Marijo zvijezdo mora* – za mješoviti zbor uz pratnju orgulja ili *a cappella*. Posvećena je subotičkomu biskupu mons. Matiji Zvekanoviću¹⁰.

1981. godine:

– *Omnia omnibus* – za mješoviti zbor i orgulje. Tekstovni podložak od sv. Pavla bio je biskupsko geslo mons. Matije Zvekanovića. Skladba je nastala prigodom 25. obljetnice njegova biskupskog ređenja.

– *Ja te ljubim o Marijo* – za troglasni mješoviti zbor (SAB) i orgulje. Sladba posvećena pjesniku Stipi Bešlinu o 40. obljetnici njegove smrti.

1982. godine:

– *Ja sam s vama* – pričesna pjesma, napjev za jednoglasno pjevanje puka uz pratnju orgulja.

– *Blagoslovljena ova zemlja moja* – za mješoviti zbor uz pratnju orgulja ili *a cappella*. Nastala je za Dužijancu¹¹, kao pjesma za

⁷ Subotički katedralni zbor »Albe Vidaković« osnovan je 1973. godine. Od 1980. godine nosi ime hrv. muzikologa i skladatelja, Subotičanina Albe Vidakovića. Od 1973. do 2012. vodila ga je s. Mirjam Pandžić (1942.), redovnica iz Družbe sestara Naše Gospe, a od rujna 2012. godine vodi ga Miroslav Stantić (1980.), orguljaš i zborovođa subotičke katedrale.

¹⁰ Matija Zvekanović (1913. – 1991.), subotički biskup. Školovao se je u Travniku i Sarajevu. Za biskupa je zaređen 1956. godine, za Bačku apostolsku administraturu, a 1968., kad je Subotička biskupija postala samostalna, bio je njezin prvi biskup, zato ga se zove »otcem biskupije«. Djelovao je kao duhovnik, ali i kao poticatelj različitih kulturnih manifestacija te obnovitelj sakralne baštine u biskupiji.

¹¹ Dužijanca je zahvalna svečanost Hrvata Bunjevaca u Bačkoj, kao završetak žetve. Na tu temu napisao je prvu bunjevačku operu Josip Andrić, a pra-

Asić dirigira katedralnom zboru Albe Vidaković u Subotici, kolovoza 1981. godine.

Duhovne skladbe Milana Asića su harmonijski, melodijski i ritmički vrlo jednostavne. Harmonijski ne odstupaju od dijatone, ritam je jednostavan, u duhu su našega narodnog melosa. Ne teže virtuozičnosti, nego jednostavnosti, i zato se brzo usvajaju i lako izvode.

prinos darova.

– *Domine aut pati aut mori* – uglazbljeno geslo sv. Terezije Avilske, zaštitnice Subotice i subotičke katedrale («Gospodine, ili trpjeti ili umrijeti»). Motet je nastao prigodom 400. godišnjice rođenja sv. Terezije, za sopran solo, mješoviti zbor i orgulje.

1984. godine:

– *Psalam 136* – za sopran ili tenor solo i jednoglasni zbor. Skladba je posvećena Katedralnom zboru »Albe Vidaković«.

Ovdje treba pridodati i *Aleluju* za dvoglasni ženski (dječji) zbor uz orgulje ili *a cappella*, a godina nastanka nije ubilježena.

Obradbe popijevaka iz Bačke

U Asićeve rad na području crkvene glazbe treba ubrojiti i harmonizacije nekih crkvenih

izvedena je u Subotici 29. travnja 1953. godine pod ravnanjem Milana Asića.

popijevki koje se pjevaju u Bačkoj. Sve su skladbe harmonizirane 1980. godine i to ovim redoslijedom:

– *Spasitelju koga želeć* (advetska pjesma);

– šest božićnih popijevki: *Prvi žrtvenik*, *Hajte braćo da idemo* (na istu melodiju se pjeva i *Čestit svitu danak svemu*), *Radujmo se i pivajmo*, *Zdrav budi mili gost*, *Spavaj mali Božiću* i *Marija Divica*;

– *Zdrav slatki Isuse* (pričesna pjesma).

Sve te harmonizacije pjesama zamišljene su kao pratnja pučkom pjevanju, ali ih može izvoditi i mješoviti zbor četverglasno.

Osvrt na Asićeve duhovne skladbe

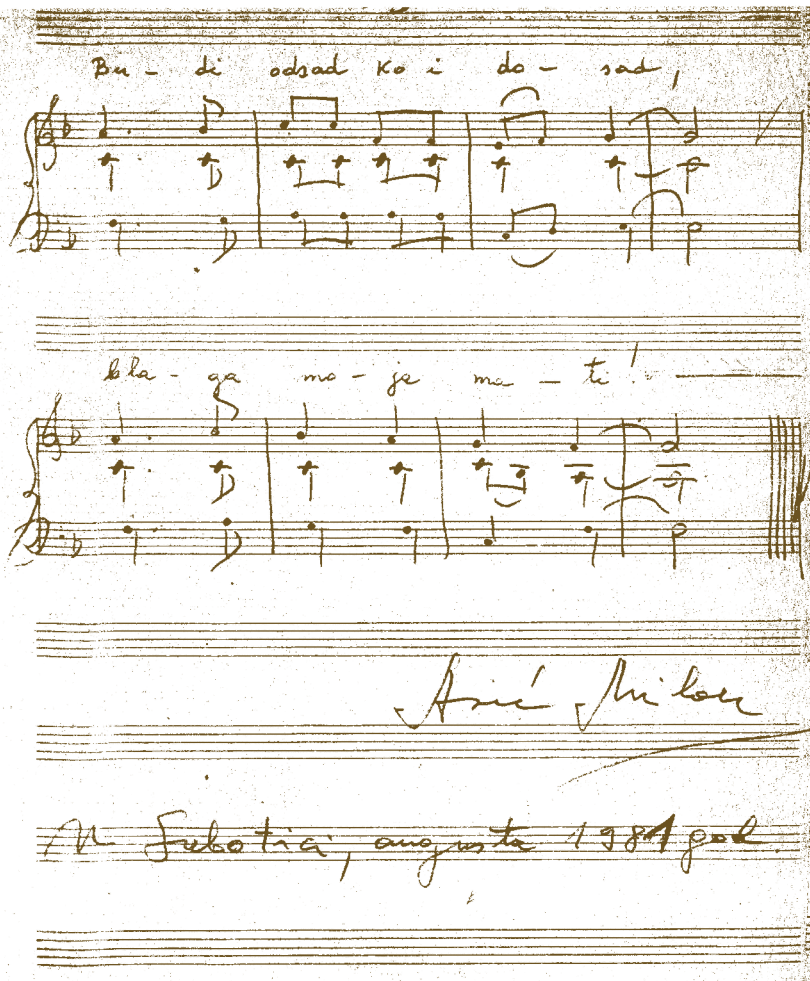
Sveukupni opus Asićeve duhovnih skladbi iznosi 18 pjesama, ne računajući dva moteta iz 1942. godine, koji su izgubljeni,

te osam harmonizacija popijevki iz Bačke.

Četiri skladbe su za četverglasni mješoviti zbor, jedna za troglasni mješoviti zbor, jedna za dvoglasni ženski ili dječji zbor, jedna za jednoglasni zbor, jedna za jednoglasno pučko pjevanje, a jedna za sopran solo uz pratnju orgulja.

Duhovne skladbe Milana Asića su harmonijski, melodijski i ritmički vrlo jednostavne. Harmonijski ne odstupaju od dijatone (osim u skladbi *Dužo Kristova*, gdje primjenjuje kromatske terce nad gornjim orgelpunktom), ritam je jednostavan, u duhu su našega narodnog melosa. Ne teže virtuozičnosti, nego jednostavnosti, i zato se brzo usvajaju i lako izvode.

Iako je Asić najviše skladao glazbu svjetovnog karaktera, svojim je malobrojnim duhovnim skladbama dao važan prinos crkvenoj glazbi.

Završni taktovi skladbe "Ja te ljubim o Marijo", Asićeve autograf i potpis

Zaključak

Životni put Milana Asića završio je 19. rujna 1986. godine, kad je preminuo u Subotici. U povodu njegove smrti u novosadskom listu *Dnevnik* izlazi *In memoriam* iz pera ugledna profesora Eugena Gvozdanića: »Smrću Milana Asića iz vojvođanskog muzičkog života nestaje istaknuta ličnost, jedan od onih pregalaca koji su svojim djelovanjem stvarali temelje novog poleta u razvoju vojvođanske muzike... Uporna, dugotrajna i angažirana djelatnost Milana Asića, ostavila je velike tragove u muzičkom životu Subotice ali i Vojvodine... Riječ je

o ličnosti u potpunosti okrenutoj svome pozivu, o životu koji ispunjenom svakodnevicom ugrađuje sebe u ostvarivanju velikih i plemenitih ciljeva.« Pokopan je na Mirogoju, u Zagrebu, 24. rujna.

Životno djelo Milana Asića živi i danas. Tragovi njegova rada i danas su primjetni u glazbenom životu Subotice i Vojvodine. U povijesti Subotice ostat će zapamćen po osnivanju opere, radu sa Subotičkom filharmonijom, organizatorskom i dirigentskom radu, suradnji s katedralnim zborom, a njegova sveukupna djelatnost u Subotici trajala je gotovo 40 go-

dina. Hrvatskoj svjetovnoj glazbi darovao je pregršt komada za scensko izvođenje i kazalište, dok je crkvenoj glazbi podario tek malen opus, koji je vrijedan pozora, a odiše vedrinom i unutarnjom dubinom.

Literatura

1. Pekár Tibor, *A zenekari muzsikálás kétszáz évé (1803–2003)*, Subotica, 2005.
2. Pekár Tibor, *100 godina subotičke filharmonije*, Subotica, 2008.
3. *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica, 2004.
4. *Hrvatski biografski leksikon*, Zagreb, 1983., str. 257.
5. *Sv. Cecilija*, 1989., br. 3, str. 77–80: Život i rad Milana Asića (s. M. Pandžić).
6. *Bačko klasje*, vjersko-informativni list, br. 23, 1983., str. 14–15 (Bela Gabrić).
7. *Dnevnik Katedralnog zbora »Albe Vidaković«* Subotica.
8. *Pismohrana kora subotičke katedrale*.
9. *Pismohrana Župe sv. Terezije u Subotici*.
10. *Dnevno-politički list Dnevnik*, Novi Sad, rujna, 1986.

Notni materijali i fotografije:

1. Privatna zbirka s. Mirjam Pandžić, Subotica.
2. Privatna zbirka fotografija Lenislave Vojnić Purčar, Subotica.
3. *Album Katedralnog zbora »Albe Vidaković«* Subotica.
4. *Pismohrana kora subotičke katedrale*.
5. Stranica www.suboticainfo.com.